

- ties of Application of ERP-systems in Shipbuilding]. *Sudostroyeniye*, no. 2 (2003): 41-45.
- Lisovich, G. M. *Bukhgalterskiy upravlencheskiy uchet v selskom khozyaystve i na pererabatyvayushchikh predpriyatiyakh APK* [Management Accounting in Agriculture and Agro-industrial Processing Enterprises]. Rostov-on-Don: Arista, 2000.
- Nikolayeva, S. A. *Dokhody i raskhody organizatsii* [The Income and Expenses of the Organization]. Moscow: Analitika-Press, 2000.
- "Periodychna informatsiia Derzhavnoi aviatsiinoi sluzhby Ukrainy" [Periodic Information of the State Aviation Service of Ukraine]. <https://avia.gov.ua/>
- Sheremet, A. D. *Upravlencheskiy uchet* [Management Accounting]. Minsk: ID FBK-PRESS, 2000.

- Sopko, V. V. *Bukhhalterskiy oblik* [Accounting]. Kyiv: KNEU, 2000.
- Veselovska, O. V. "Orhanizatsiia systemy upravlinnia vytratamy na vitchyznianykh aviabudivnykh pidpriemstvakh na protsesniy osnovi" [Organization of the Process-Based Cost Management System at the Domestic Aircraft Building Enterprises]. *Efektivna ekonomika*. 2012. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1359>
- Vrublevskiy, N. D. *Upravlencheskiy uchet izderzhok proizvodstva: teoriya i praktika* [Management Accounting of Production Costs: Theory and Practice]. Mogilev: Finansy i statistika, 2002.

УДК 330.341:658.11
JEL: O12; P13; P47

ДІАГНОСТИКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ КВАЗІІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ

©2020 ЖИГАЛКЕВИЧ Ж. М.

УДК 330.341:658.11
JEL: O12; P13; P47

Жигалкевич Ж. М. Діагностика результативності розвитку машинобудівних квазіінтеграційних структур в Україні

Метою статті є діагностика результативності квазіінтеграційних структур на основі вітчизняних машинобудівних підприємств. Актуальність дослідження пов'язана з повільним розвитком машинобудівних квазіінтеграційних структур в Україні. Досліджено 11 квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств, а саме: громадська спілка «Український аерокосмічний кластер» (м. Дніпро); аерокосмічний кластер «Мехатроніка» (м. Харків); індустриальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування»; корпорація «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля»; авіаційний кластер корпорації «Українська авіабудівна компанія» держконцерну «Укроборонпром»; кластер радіолокації, радіозв'язку та спеціального приладобудування держконцерну «Укроборонпром»; кластер високоточного озброєння та боєприпасів держконцерну «Укроборонпром»; бронетанковий кластер держконцерну «Укроборонпром»; Миколаївський кластер суднобудування; Закарпатський автомобілебудівний кластер (м. Ужгород); машинобудівний кластер «АгроБУМ» (м. Мелітополь). На основі існуючої інформації в мережі Інтернет та аналітичної онлайн-системи YouControl здійснено економічний аналіз учасників кластерів держконцерну «Укроборонпром» та «АгроБУМ». Проведена діагностика результативності зазначених кластерів є аргументом щодо квазіінтеграції інших машинобудівних вітчизняних підприємств і взаємодіючих з ними фірм та установ. Зроблено висновок, що повільний розвиток квазіінтеграційних процесів в Україні пов'язаний з необізнаністю підприємців та відсутністю методичних рекомендацій щодо формування квазіінтеграційних структур.

Ключові слова: квазіінтеграція, структура, машинобудування, підприємство, кластер, діагностика.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-188-197>

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 16.

Жигалкевич Жанна Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (просп. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: zhyalkevych@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5847-1302>

UDC 330.341:658.11
JEL: O12; P13; P47

Zhygalkevych Zh. M. Diagnostics of the Effectiveness of Development of the Machine-Building Quasi-Integration Structures in Ukraine

The article is aimed at diagnosing the effectiveness of quasi-integration structures on the basis of domestic machine-building enterprises. The relevance of the research is associated with the slow development of the machine-building quasi-integration structures in Ukraine. 11 quasi-integration structures on the basis of machine-building enterprises were examined, namely: public union «Ukrainian Aerospace Cluster» (Dnipro); aerospace cluster «Mekhatronika» (city of Kharkiv); industrial park «Vinnytsya cluster of refrigeration machine-building» (city of Vinnytsya); corporation «Scientific park «Innovation and Investment Cluster of Ternopil region»; aviation cluster of the corporation «Ukrainian aircraft com-

pany» of the State-owned concern «Ukroboronprom»; cluster of radiolocation, radiocommunication and special instrument engineering of the State-owned concern «Ukroboronprom»; cluster of precision weapons and ammunition of the State-owned concern «Ukroboronprom»; armored cluster of the State-owned concern «Ukroboronprom»; Mykolayiv shipbuilding cluster; Zakarpattya automotive cluster (Uzhhorod); machine-building cluster «AhroBUM» (Melitopol). On the basis of the information available on the Internet and by means of the analytical on-line system YouControl, an economic analysis of participants in the clusters of the State-owned concern «Ukroboronprom» and «AhroBUM» was carried out. A diagnostics of the effectiveness of these clusters represents an argument for quasi-integration of other machine-building domestic enterprises along with the interacting firms and institutions. It is concluded that the slow development of quasi-integration processes in Ukraine is connected with the ignorance of entrepreneurs and the lack of methodological recommendations for the formation of quasi-integration structures.

Keywords: quasi-integration, structure, machine-building, enterprise, cluster, diagnostics.

Fig.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 16.

Zhygalkevych Zhanna M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: zhyalkevych@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5847-1302>

Квазіінтеграція є досить зрозумілим поняттям у свідомості підприємців та науковців країн з розвинутою економікою. Вона характеризується особливостями неформального управління в міжорганізаційних відносинах. Висока ступінь квазіінтеграції передбачає стабільні та тісні відносини між учасниками. Адже чим вище рівень квазіінтеграції, тим більше буде вартість переорієнтації партнерів по обміну на інші контакти, що зумовлює довгострокове партнерство. Тривалість зв'язків між партнерами – це зниження транзакційних витрат і сприятлива платформа для обміну та передачі знань. У більшості випадках взаємодії в межах квазіінтеграційних структур включають відносини спільної розробки нового (інноваційного) продукту. Відмінність квазіінтеграції від власне інтеграції полягає в об'єднанні з відсутністю контролю над власністю активів між партнерами та збереженням внутрішньої конкуренції. А з огляду на прогнози економічних наслідків COVID-19 (наслідки якого вже відчули всі учасники ринку та який став ударом по малому та середньому бізнесу, призвів до порушення виробничих ланцюжків, зниження ВВП країн), прискорення та вдосконалення квазіінтеграційних процесів конче необхідні економіці України.

Хоча квазіінтеграційні структури (стратегічні альянси, Network-об'єднання, кластери, віртуальні організації тощо) не є новим поняттям і для вітчизняних підприємців та науковців, однак їх створення та розвиток відбувається досить повільно. Зазначене є підставою діагностики результативності українських квазіінтеграційних структур. Особливу увагу приділено результативності розвитку зазначених структур на основі машинобудівних підприємств.

Процес формування та розвитку квазіінтеграційних структур спрямований на взаємодію їх учасників у середньостроковій і довгостроковій перспективі [1; 2]. Усе більше з'являється наукових робіт, присвячених перспективності їх створення [3; 4]. Проте розвиток машинобудівних квазіінтеграційних структур в Україні відбувається досить повільно. Підтвердження зазначеного зумовило необхідність наданого дослідження.

Метою статті є діагностика результативності квазіінтеграційних структур на основі вітчизняних машинобудівних підприємств.

На теперішній час відповідні форми організації наявні майже в усіх регіонах, що свідчить про реальні можливості застосування кластерних механізмів для розвитку та модернізації регіонального економічного простору. Одночасно необхідно зауважити, що більшість кластерів у регіонах України, кількість яких за різними даними становить близько 70, перебувають на стадії становлення [5].

За відсутності статистичних даних аналіз існуючих вітчизняних машинобудівних квазіінтеграційних структур здійснювався на основі їх виявлення в мережі Інтернет. Таким чином, було встановлено, що найбільшою популярністю в українському бізнесі користуються квазіінтеграційні структури у формі кластерів, що створюються як громадські організації та громадські спілки, корпорації, індустріальні парки тощо. Серед таких:

- ✦ Громадська спілка «Український аерокосмічний кластер» (м. Дніпро);
- ✦ Аерокосмічний кластер «Мехатроніка» (м. Харків);

- ✦ Індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування»;
- ✦ Корпорація «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля»;
- ✦ Авіаційний кластер корпорації «Українська авіабудівна компанія» Держконцерну «Укроборонпром»;
- ✦ Кластер радіолокації, радіозв'язку та спеціального приладобудування Держконцерну «Укроборонпром»;
- ✦ Кластер високоточного озброєння та боеприпасів Держконцерну «Укроборонпром»;
- ✦ Бронетанковий кластер Держконцерну «Укроборонпром»;
- ✦ Миколаївський кластер суднобудування;
- ✦ Закарпатський автомобілебудівний кластер (с. Соломоново, Ужгородський район);
- ✦ Машинобудівний кластер «АгроБУМ» (м. Мелітополь).

Так, зі ЗМІ відомо, що створення громадської спілки Дніпровського космічного кластера було ініційовано на підтримку та розвиток космічної галузі. Планом на 2018 р. Дніпровського космічного кластера було: «...залучення фінансування під проекти кластера від закордонних та вітчизняних донорів; приєднання до європейської мережі аерокосмічних кластерів; створення бізнес-інкубатора аерокосмічних стартапів; створення бізнес-акселератора; отримання статусу партнера Європейської космічної асоціації в мережах аплікацій для дистанційного зондування Землі та навігації» [6].

На жаль, інформація щодо реалізації всіх планів Дніпровського космічного кластера відсутня. Тому запропоновано аналіз Інноваційного аерокосмічного кластера «Мехатроніка», що був ініційований АТ «ФЕД». До складу його учасників увійшли провідні аерокосмічні підприємства України, ЗВО, проектні та дослідницькі організації, які вже довгі роки співпрацюють у сфері створення сучасних авіаційних і космічних систем, – тобто всіх, чия робота базується на синергетичній інтеграції механіки, електроніки та комп'ютерних технологій. Діяльність кластера відбувається в межах підписаного Меморандуму про створення.

До переліку основних завдань кластера учасниками віднесено [7]:

- ✦ підвищення конкурентоспроможності та економічного потенціалу учасників клас-

тера за рахунок реалізації потенціалу ефективної взаємодії на всьому життєвому циклі продукції кластера;

- ✦ створення широкого доступу до інновацій і нових технологічних рішень, у тому числі забезпечення трансферу технологій;
- ✦ створення нових висококваліфікованих робочих місць у галузях промисловості;
- ✦ зниження транзакційних витрат, що забезпечують формування передумов для реалізації спільних коопераційних проєктів і продуктивної конкуренції;
- ✦ поліпшення зовнішньоекономічної інтеграції та зростання міжнародної конкурентоспроможності учасників інноваційного кластера за рахунок включення кластера та його учасників до глобальних ланцюжків створення доданої вартості;
- ✦ створення пулу можливостей для запуску спільних інвестиційних проєктів, у тому числі спрощення доступу учасників кластера до фінансових ресурсів;
- ✦ сприяння розвитку виробничої, організаційної та фінансової кооперації в рамках кластера.

Але інформація щодо звітності про вирішення поставлених завдань Інноваційним аерокосмічним кластером «Мехатроніка» в мережі також відсутня.

Наступний кластер – Індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування», ініційований Вінницькою міською радою та ПрАТ «Українська пивна компанія» (UBC Group). Згодом до кластера було включено керуючу компанію ТОВ «Промислово-інвестиційна компанія» та ТОВ «Грін Кул», яка працює з вересня 2018 р. і спеціалізується на виробництві холодильного обладнання.

Цілями створення кластера стали: необхідність залучення інвестицій; поліпшення інвестиційного іміджу міста; створення нових робочих місць; забезпечення сприятливих умов для розвитку промислових підприємств і супутніх видів підприємницької діяльності [8].

Досліджуваний кластер досить молодий, тому економічний аналіз його діяльності неможливий.

Ще один достатньо зрілий кластер із усіх, що базуються на машинобудівних підприємствах, – корпорація «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля»», засно-

ваний наприкінці 2011 р. Метою його створення було розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності підприємств Тернопільського регіону; ефективно та раціональне використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази вищої школи для комерціалізації результатів наукових досліджень в Україні та за її межами [9].

За часи роботи так званий кластер все ж таки працює як науковий парк і керується законодавчою базою про діяльність Наукових парків [10].

«Тернопілля» набув партнерів серед підприємств: ВАТ ТРЗ «Оріон» (системи зв'язку), ДНТП «Техас-К» (антенні системи, системний інтегратор), ДПТП «Промінь» (антени, пристрої НВЧ, ВЧ, металообробка), ЕСКО БіоАльтернатива (альтернативні енергетичні системи), ТОВ «ОСП Корпорація ВАТРА» (освітлювальна техніка), СП «Ватра-Шредер» (освітлювальна техніка, зовнішня реклама), ВАТ ТКБР «Стріла» (енергозберігаючі системи, облік електроенергії), ТзОВ «Квазар плюс» (антени, антенні системи). Однак, аналізуючи діяльність Наукового парку, можна зробити висновки про погіршення його економічного стану (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансові показники корпорації «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля» за 2014–2018 рр., тис. грн

Фінансові показники	Рік				
	2014	2015	2016	2017	2018
Чистий дохід від реалізації	220	160	180	65	0
Чистий прибуток	10	(35)	15	(120)	(240)

Джерело: складено за даними [11].

Згідно з наведеними в табл. 1 даними можна припустити, що негативні показники 2017–2018 рр. пов'язані, скоріше за все, із упровадженням якогось інноваційно-інвестиційного проекту. Однак це лише авторське припущення.

Прикладом вітчизняної кластеризації є Закарпатський автомобілебудівний кластер. Його історія почалася ще у 2013 р. як кластера автомобілебудування «Індустріальний парк «Соломоново», де керуючою компанією було новостворене ТОВ «Сезпарксервіс» [12]. До складу кластера увійшли підприємства групи «Атол Холдинг» і ще декілька підприємств. Згодом базовим підприємством зазначеного кластера стало ПрАТ

«Єврокар», що активно розвивається у сфері автомобілебудування, зокрема вироблення автомобілів VW Group (Seat, Scoda, Volkswagen). Нині Закарпатський автомобілебудівний кластер знаходиться в стадії становлення, тому звітна інформація відсутня.

У 2008 р. згідно зі «Стратегією регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року» одним із впроваджених проєктів було створення машинобудівного кластера «АгроБУМ» у м. Мелітополь. Проєкт був націлений на розвиток малого та середнього машинобудівного бізнесу. Авторами проєкту були два мелітопольські підприємці, які координували діяльність кластера через створену громадську організацію «Інноваційно-технологічний кластер «АгроБУМ».

До складу кластера увійшли малі та середні підприємства, а також представники науки та освіти, облдержадміністрації, фінансові установи тощо. Основними перевагами створення кластера було визначено [13]:

- ✦ підтримка обласної та міської адміністрацій;
- ✦ вирішення реальних завдань, необхідних для розвитку області;
- ✦ отримання коштів на розвиток кластера з обласного та міського бюджетів;
- ✦ підтримка розвитку науки;
- ✦ розширення інноваційних конкурентоспроможних можливостей машинобудівних підприємств регіону;
- ✦ популяризація кластерних ініціатив через ЗМІ;
- ✦ поліпшення якості життя регіонального співтовариства.

Передумовами створення кластера було визначено [14]:

- ✦ недозавантаженість мелітопольських підприємств;
- ✦ неінформованість підприємців у потребах ринку;
- ✦ незахищеність підприємств перед фіскальним тиском;
- ✦ відсутність технічної бази та достатнього фінансування щодо реалізації наукових розробок м. Мелітополь;
- ✦ потреба в інноваційних продуктах обробки землі у фермерів Запорізької області;
- ✦ неможливість координування кооперації підприємств, науки та споживачів місцевою владою.

Проектом в межах кластера було визначено коло зацікавлених сторін та їх вигод (табл. 2).

Учасниками кластера «АгроБУМ» стали підприємства та їх партнери, що виконували практично весь спектр технологічних операцій в галузі машинобудування [13]:

- ✦ ливарне виробництво (чавун, сталь, кольорові метали);
- ✦ заготівельне виробництво (стрічково-пилне обладнання, плазмова різка);
- ✦ ковальсько-штампувальне виробництво;
- ✦ виробництво ГТВ і ущільнюючих систем;
- ✦ механічна обробка металів (операції: токарна, фрезерна, зуборізна і зубофрезерна, плоска кругла, без центрів шліфування, свердлильна, розточна);
- ✦ забезпечення сучасним парком верстатів ЧПУ (токарних, токарно-фрезерних, обробних центрів);
- ✦ термічна обробка металів (гарт, установки ТВЧ, карбонітрація, цементация);
- ✦ гальванічне виробництво (хромування, цинкування).

Зазначений кластер можна вважати типовою кластерною інтеграцією з повним виробничо-технологічним циклом виробництва та збуту продукції сільськогосподарського машинобудування. Його основними цілями були: спільне виробництво інноваційної конкурентоспроможної продукції; співпраця з науковими та освітніми установами; розширення

можливостей залучення інвестицій; збільшення обсягів реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках тощо.

За перші роки існування кластера на його платформі було проведено 4 агрофоруми, в яких взяли участь більше 50 вітчизняних підприємств і 250 компаній з 13 країн світу [14]. Агрофоруми сприяли експорту машинобудівної продукції мелітопольських виробників, що позитивно впливало на зростання їх доходів від реалізації та чистого прибутку підприємств-учасників поза кластером (до 2009 р.) і в самому кластері (рис. 1). Але після 2014 р. відбулися негативні зміни у зв'язку зі зникненням ринків Росії та Казахстану. А ринки Європи, Африки, Азії та Америки ще не освоєні в повному обсязі. Виходячи з того, що у 2019 р. припинено діяльність Громадської організації «Інноваційно-технологічний кластер «АгроБУМ», можна зробити припущення про зупинення діяльності машинобудівного кластера м. Мелітополь.

Більш-менш прозоро в інформаційному полі висвітлено діяльність кластерів ДК «Укроборонпром». Згідно зі стратегією кластеризації ДК «Укроборонпром» планувалося створення п'яти кластерів: авіабудування (2016 р.); бронетанкової техніки (2017 р.); радіолокації, радіозв'язку та РЕБ (2017 р.); високоточної зброї та боеприпасів (2017 р.); суднобудування та морської техніки (у розробці) [15].

Таблиця 2

Мотивуючі фактори кластеризації в м. Мелітополь

Зацікавлені сторони	Вигоди
Працездатне кваліфіковане населення м. Мелітополь	Робочі місця та гідна заробітна плата
Малий і середній бізнес	Зростання ефективності бізнесу
Фінансові установи	Збільшення об'єктів кредитування
Інвестори	Можливість вигідно інвестувати кошти в інноваційний продукт
Страхові компанії	Реклама
Виконком м. Мелітополь, облрада	Виконання операційних завдань розвитку Запорізької області
Молодь	Можливість отримати практику та постійне працевлаштування на підприємствах учасників кластера
Наука (зокрема, Таврійський державний агротехнологічний університет)	Можливість втілювати наукові ідеї в реальний сектор економіки
Запорізька торгово-промислова палата	Участь у становленні системи якості продуктів кластера

Джерело: складено за [13].

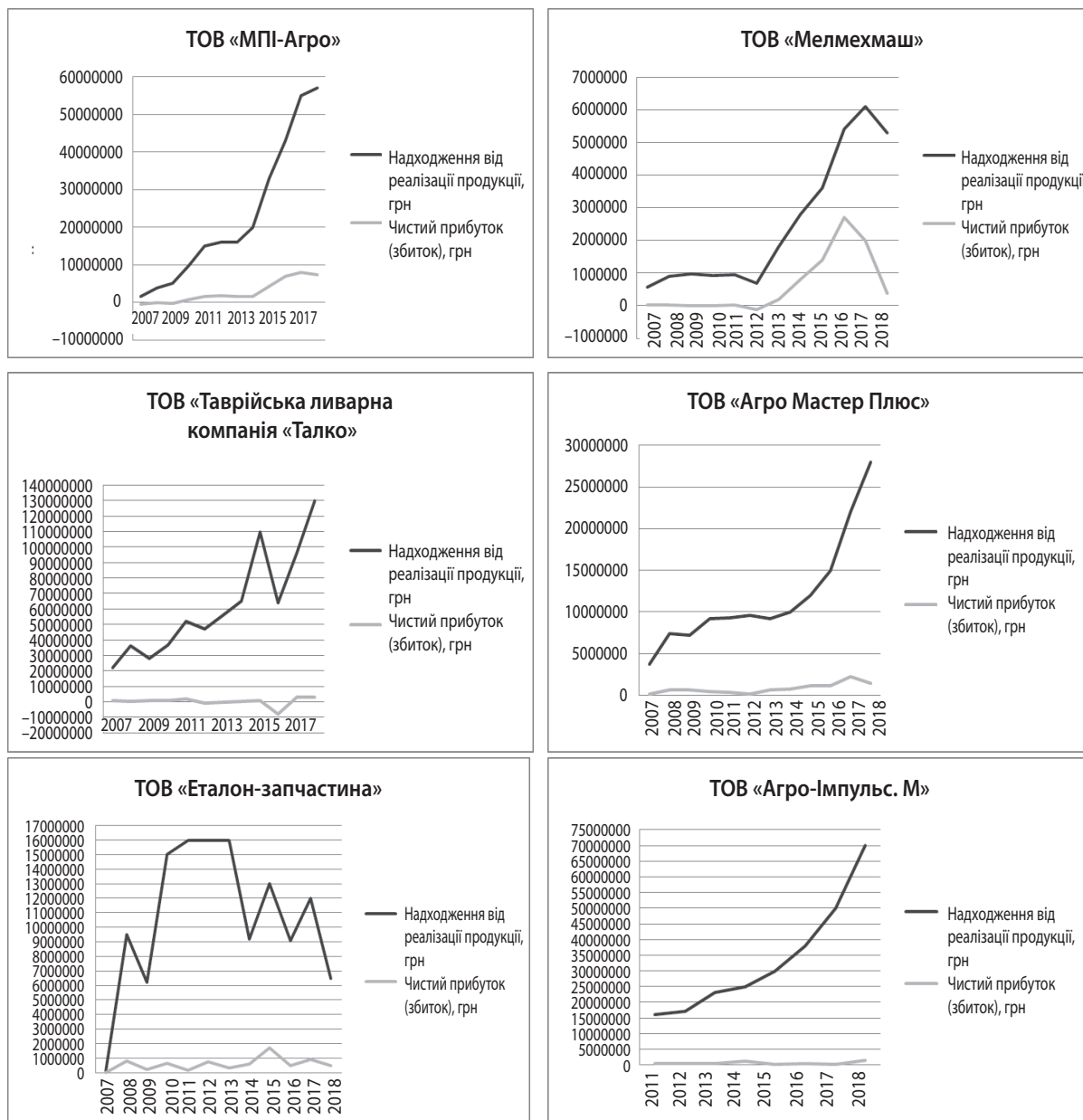

Рис. 1. Показники доходу від реалізації та чистого прибутку деяких підприємств – учасників машинобудівного кластера «АгробУМ»

Джерело: складено за даними [11].

Основні цілі кластеризації ДК «Укроборонпром» полягали в: налагодженні співпраці з приватними компаніями; оптимізації кооперації між виробниками та дослідниками; розробці провідних технологій та виробництві інноваційної техніки; формуванні замкнутого циклу виробництва. Інші стратегічні ініціативи передбачали:

- 1) *корпоратизацію* – прозорі структури управління; наглядові ради; зрозумілі процедури для іноземних інвесторів, чіткі механізми фінансування та контролю фінансових потоків;

- 2) *аудит* – об'єктивний погляд на Концерн з боку провідних міжнародних експертів; обґрунтована впевненість і захист інвестицій; зрозумілий для інвесторів принцип входження в капітал; фокус на ефективному використанні ресурсів; міжнародні стандарти управління; унікальна ринкова пропозиція; дорожня карта реалізації стратегії; звіти за міжнародними стандартами;
- 3) *створення головної агенції передових досліджень і розробок* – створення високотехнологічних рішень; дієвий інструмент для розробників, інвесторів і військових;

потенціал для потужного прориву в розвитку оборонної промисловості

- 4) *захист технологій* – захист інтелектуальної власності відповідно до міжнародних стандартів; збереження інтелектуального капіталу країни; підвищення конкурентоспроможності; стимулювання подальшої інноваційної активності.

Кластер авіабудування та авіаремонту ДК «Укроборонпрому» було створено влітку 2016 р.

У 2018 р. підприємствами кластера авіабудування ДК «Укроборонпром» (ДП «Одеський авіаційний завод», ДП «Чугуївський авіаційний ремонтний завод», ДП «Запорізький державний авіаційний ремонтний завод «МіГремонт», ДП «Мотор») було передано до Збройних Сил України близько 50 літаків та вертольотів [15].

Згідно з оприлюдненими даними у 2107 р. (тобто за рік свого існування) кластер збільшив чистий дохід від реалізації продукції та послуг у 1,5 разу. Чистий дохід від реалізації продукції та послуг цього кластера в цьому році становив більш ніж 12 млрд грн, а розмір чистого прибутку – 0,9 млрд грн. У той час як у 2016 р. ці показники становили 8,2 млрд грн і 0,7 млрд грн. відповідно. Середня заробітна плата на підприємствах кластера становила 9320 грн, що майже на 2500 грн більше, ніж середня заробітна плата в Україні (близько 6850 грн). А першим по середній заробітній платі стало ДП «Луцький ремонтний завод «Мотор» – 13 108 грн.

Лідером кластера у 2017 р. було ДП «Антонов». Його чистий дохід у 2017 р. становив 5,9 млрд грн, що в 1,6 разу більше, ніж у 2016 р. «Антонов» також збільшив чистий прибуток, який у 2017 р. становив 180 млн грн. Середня заробітна плата на підприємстві склала 9034 грн. Також зазначено, що у 2017 р. зарплата працівників «Антонова» була майже в 1,5 разу більше, ніж у середньому по місту.

ДП «Луцький ремонтний завод «Мотор», що спеціалізується на капітальному ремонті двигунів для українських винищувачів, у 2017 р. отримало чистий дохід від реалізації продукції в розмірі понад 1 млрд грн, що майже вдвічі більше, ніж у 2016 р. А прибуток підприємства був збільшений майже у 5 разів та становив 250 млн грн.

У результаті участі в авіаційному кластері Укроборонпрому ДП «Завод 410 ЦА» збільшив прибуток на 638%. У 2016 р. його чистий прибуток був 150,2 млн грн, тоді як у 2014 р. збиток

склав 23,5 млн грн. Показник чистого доходу від реалізації продукції на експорт також демонструє зростання на 22,9%. Експорт до країн далекого зарубіжжя збільшився у 2 рази: із 168,4 млн грн у 2014 р. до 345,3 млн грн у 2016 р. У 2016 р. підприємство уклало 14 нових контрактів, з яких 5 – із міжнародними партнерами [15].

Майже на 100 млн грн за 2016 р. збільшився чистий дохід Львівського державного авіаційно-ремонтного заводу, що склав 311,8 млн грн, тоді як у 2015 р. – 218,6 млн грн [15].

У 2016 р. 65 млн грн чистого прибутку отримав Запорізький державний авіаційний ремонтний завод «МіГремонт». Експортні надходження компанії за рік зросли майже у 2 рази. У 2016 р. цей показник склав 100,3 млн грн, тоді як у 2015 р. – 59,2 млн грн [15].

ДП «Одеський авіаційний завод» у межах авіабудівного кластера отримало чистий дохід від реалізації продукції та послуг у розмірі 220 млн грн, спрямувавши до державного бюджету 32,7 млн грн і забезпечивши середню заробітну платню на підприємстві в розмірі 9200 тис. грн [15].

Наведена інформація на сайті ДК «Укроборонпрому» підтверджується показниками фінансової звітності підприємств – учасників кластера авіабудування (рис. 2) та є аргументом щодо квазіінтеграції інших машинобудівних вітчизняних підприємств і взаємодіючих з ними фірм та установ.

З 2019 р. Асоціація підприємств промислової автоматизації України (АППАУ) ініціювала створення кластерів «Інжиніринг – Автоматизація – Машинобудування» (ІАМ) і розпочала їх формування в чотирьох регіонах: Суми, Одеса, Харків і Запоріжжя. Більш активно реагує на кластерні ініціативи Запоріжжя, де ідею підтримано 11 учасниками. Менш активно реагують інші регіони. Але АППАУ продовжує працювати в напрямку методичної обізнаності представників різних бізнесів і створення кластерів ІАМ [16].

ВИСНОВКИ

На основі проведеного аналізу результативності вітчизняних машинобудівних квазіінтеграційних структур можна зробити висновки про недосконалість квазіінтеграційних процесів серед вітчизняних підприємств. Основним зауваженням до існуючих структур є закритість інформації щодо їх функціонування. В умовах

диджиталізації економіки зазначене може бути причиною гальмування їх розвитку.

Цілковито зрозуміло, що перетворення України в привабливий ринок для іноземних інвестицій можливий саме на основі формування квазіінтеграційних структур у формі кластерів, стратегічних альянсів, віртуальних організацій тощо. Формування зазначених структур особливо необхідно навколо підприємств ключових галузей економіки, зокрема підприємств машинобудування. Безумов-

но, необхідна відповідна законодавча база та державна підтримка в напрямку квазіінтеграційних процесів. Але можна припустити, що повільний розвиток квазіінтеграційних процесів пов'язаний з необізнаністю підприємців та відсутністю методичних рекомендацій щодо формування квазіінтеграційних структур. Тому наступні дослідження будуть присвячені розробці рекомендацій стосовно моделювання квазіінтеграційних структур і механізмів управління ними. ■

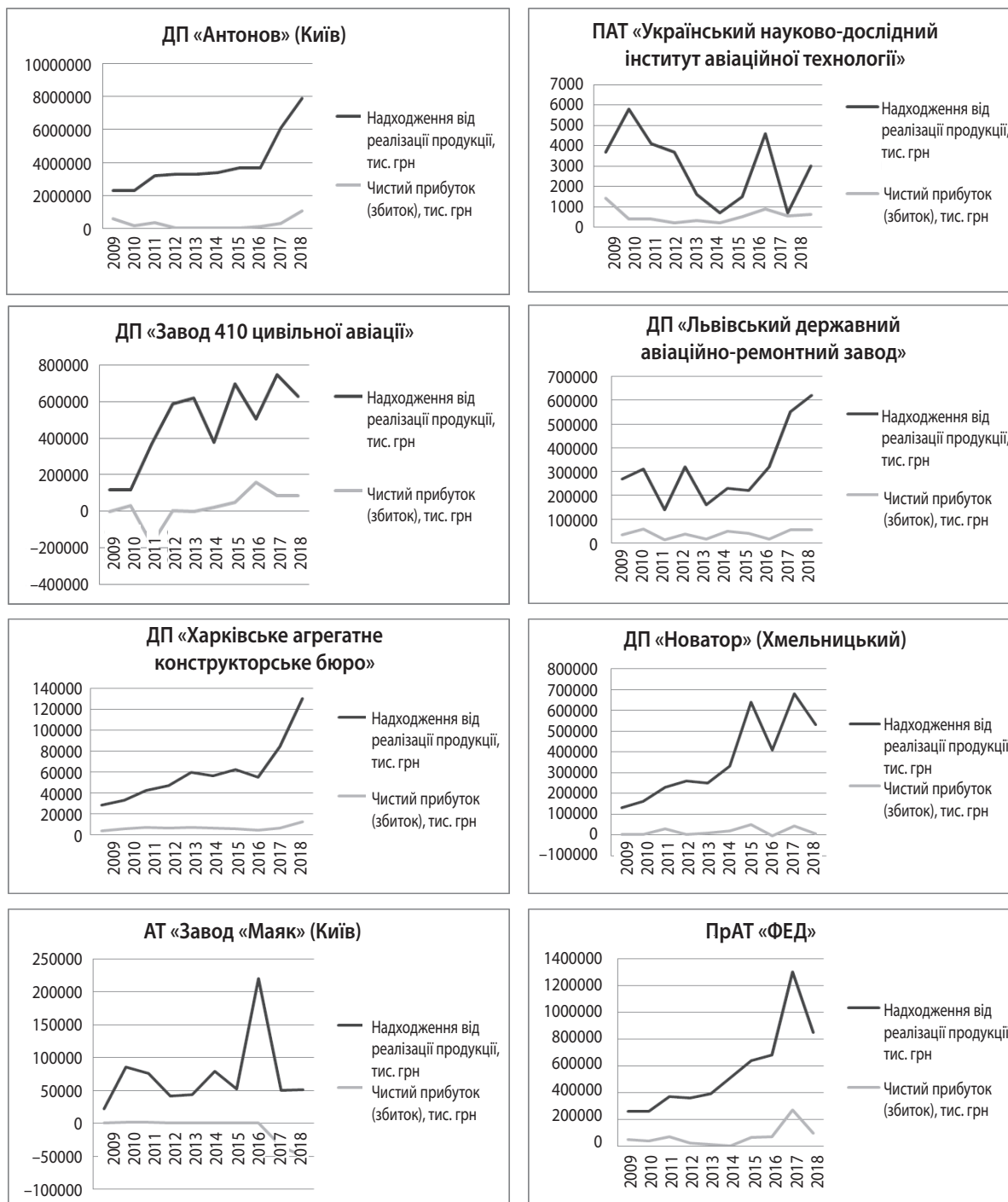

Рис. 2. Фінансові показники підприємств – учасників кластера авіабудування ДК «Укроборонпром» (початок)

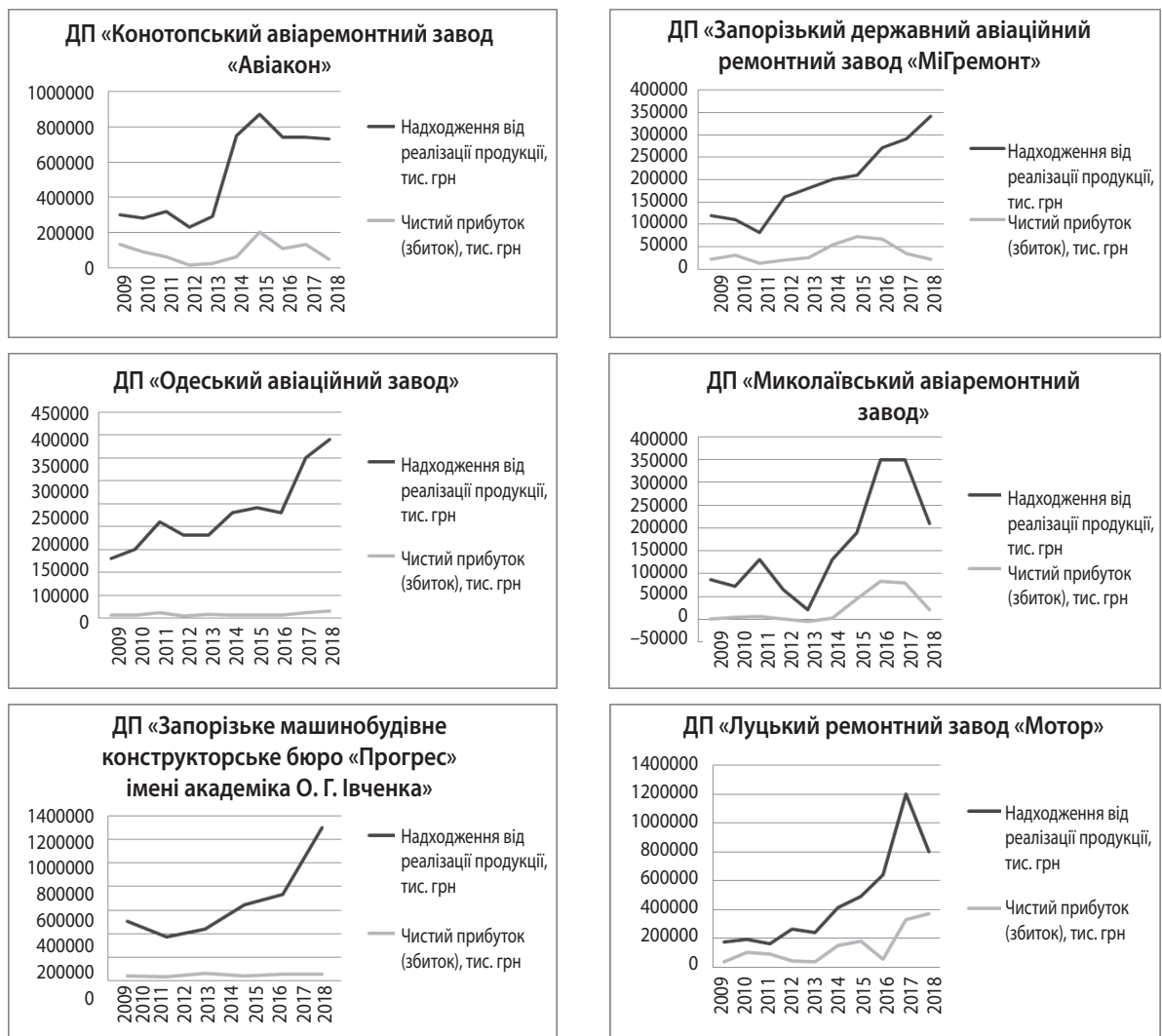

Рис. 2. Фінансові показники підприємств-учасників кластеру авіабудування ДК «Укроборонпром» (закінчення)

Джерело: складено за даними [11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Athaide G. A., Stump R. L., Joshi A. W. Understanding New Product Co-Development Relationships in Technology-Based, Industrial Markets. *Journal of Marketing Theory and Practice*. 2003. Vol. 11. No. 3. P. 46–58.
2. Gruner K. E., Homburg Ch. Does Customer Interaction Enhance New Product Success? *Journal of Business Research*. 2000. Vol. 49. Issue 1. P. 1–14. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0148-2963\(99\)00013-2](https://doi.org/10.1016/S0148-2963(99)00013-2)
3. Солнцев С. О., Жигалкевич Ж. М. Створення та розвиток квазіінтеграційних структур на основі машинобудівних підприємств. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 3-1. С. 128–132.
4. Пилипенко А. А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2008. 408 с.
5. Бавико О. Є. Кластерна організація економічної діяльності як управлінський засіб регіонального менеджменту. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4131>
6. Овчаренко М. У Дніпрі створили Громадську спілку «Дніпровський космічний кластер» // Національний Промисловий Портал. URL: <https://uprom.info/news/space/u-dnipro-stvorili-gromadsku-spilku-dniprovskiy-kosmichniy-klaster/>
7. АТ «ФЕД». URL: <http://www.fed.com.ua/ua/mehatronika.html>
8. Вінницькаміськарада. URL: <https://www.vmr.gov.ua/Branches/Lists/EconomicsBusinessAndInvestmens/ShowContent.aspx?ID=311>
9. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. URL: <http://vnz.org.ua/novyny/tehnologiyi/1465-vidkryto-naukovyj-park-innovatsijno-investytsijnyj-klaster-ternopilja>
10. Химич Г. Корпорація «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля». URL: http://te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/2241/nauka_park.pdf

11. Аналітична онлайн-система YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/>
12. Індустріальний парк Соломоново. URL: http://sezparkservice.com/sps_ua
13. О деятельности инновационно-технологического кластера «АгроБУМ» г. Мелитополь, Запорожская область. URL: <https://docplayer.ru/29671207-O-deyatelnosti-inovacionno-tehnologicheskogo-klastera-agrobum-g-melitopol-zaporozhskaya-oblast.html>
14. Тернистый путь на рынки Европы. URL: <https://www.noviden.org.ua/22895-ternistyj-put-na-rynki-evropy/>
15. Укроборонпром: державний концерн. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/uk/media/aviaklaster-ukroboronpromu-zbilshyv-chystyj-dohid-vid-realizatsiyi-produktsiyi-u-1-5-razy.html>
16. Асоціація підприємств промислової автоматизації України. URL: <https://appau.org.ua/publications/klastery-yak-instrument-protydiyikryzovym-yavyshham/>

REFERENCES

- Analitychna onlain-systema YouControl. <https://youcontrol.com.ua/>
- Asotsiatsiia pidpriemstv promyslovoi avtomatyzatsii Ukrainy. <https://appau.org.ua/publications/klastery-yak-instrument-protydiyikryzovym-yavyshham/>
- AT «FED». <http://www.fed.com.ua/ua/mehatronika.html>
- Athaide, G. A., Stump, R. L., and Joshi, A. W. "Understanding New Product Co-Development Relationships in Technology-Based, Industrial Markets". *Journal of Marketing Theory and Practice*, vol. 11, no. 3 (2003): 46-58.
- Bavyko, O. Ye. "Klasterna orhanizatsiia ekonomichnoi diialnosti yak upravlinskyi zasib rehionalnoho menedzhmentu" [Cluster Organization of Economic Activity as a Management Tool for Regional Management]. *Efektivna ekonomika*. 2015. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4131>
- Gruner, K. E., and Homburg, Ch. "Does Customer Interaction Enhance New Product Success?" *Journal of Business Research*, vol. 49, no. 1 (2000): 1-14.
- Industrialnyi park Solomonovo. http://sezparkservice.com/sps_ua

- Informatsiino-analitychnyi portal pro vyshchu osvitu v Ukraini ta za kordonom. <http://vnz.org.ua/novyny/tehnologiyi/1465-vidkryto-naukovyj-park-innovatsijno-investytsijnij-klaster-ternopillja>
- Khymych, H. "Korporatsiia «Naukovyi park «Innovatsiino-investytsiinyi klaster Ternopillia»" [Ternopil Innovation and Investment Cluster Science Park Corporation]. http://te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/2241/nauka_park.pdf
- "Odeyatelnosti innovatsionno-tehnologicheskogo klastera «АgroBUM» g. Melitopol, Zaporozhskaya oblast" [On the Activities of the Innovation and Technological Cluster "AgroBUM", Melitopol, Zaporizhzhia Region]. <https://docplayer.ru/29671207-O-deyatelnosti-inovacionno-tehnologicheskogo-klastera-agrobum-g-melitopol-zaporozhskaya-oblast.html>
- Ovcharenko, M. "U Dnipri stvoryly Hromadsku spilku «Dniprovskiy kosmichnyi klaster»" [The Dnipro Space Cluster Public Union Was Established in Dnipro]. *Natsionalnyi Promyslovyi Portal*. <https://uprom.info/news/space/u-dnipri-stvorili-gromadskuspilku-dniprovskiy-kosmichniy-klaster/>
- Pylypenko, A. A. *Stratehichna intehratsiia pidpriemstv: mekhanizm upravlinnia ta modeliuвання rozvytku* [Strategic Integration of Enterprises: Management Mechanism and Development Modeling]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2008.
- Solntsev, S. O., and Zhyhalkevych, Zh. M. "Stvorennia ta rozvytok kvaziintehratsiinykh struktur na osnovi mashynobudivnykh pidpriemstv" [Creation and Development of Quasi-Integration Structures on the Basis of Machine-Building Enterprises]. *Biznesnaviator*, no. 3-1 (2019): 128-132.
- "Ternistyj put na rynki Yevropy" [A Thorny Path to European Markets]. <https://www.noviden.org.ua/22895-ternistyj-put-na-rynki-evropy/>
- Ukroboronprom: derzhavnyi kontsern. <https://ukroboronprom.com.ua/uk/media/aviaklaster-ukroboronpromu-zbilshyv-chystyj-dohid-vid-realizatsiyi-produktsiyi-u-1-5-razy.html>
- Vinnytska miska rada. <https://www.vmr.gov.ua/Branches/Lists/EconomicsBusinessAndInvestments/ShowContent.aspx?ID=311>